

**Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta medzinárodných vzťahov**

Martin Grančay, Nóra Szikorová

**MEDZINÁRODNÉ
HOSPODÁRSKE VZŤAHY**

Teórie, príklady, grafy

**Vydavateľstvo EKONÓM
2012**

Autori ©

Ing. Martin Grančay, PhD. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13
Ing. Nóra Szikorová, PhD. 11, 12

Recenzenti

Dr. h. c. prof. Ing. Ľudmila Lipková, CSc.
doc. Ing. Judita Táncošová, CSc.

Jazyková redaktorka

Mgr. Marianna Mišúrová

Za odbornú stránku textu, korektúru a konečnú verziu publikácie zodpovedajú autori.

Schválené pedagogickou a edičnou komisiou Ekonomickej univerzity v Bratislave v edičnom programe na rok 2012 ako skriptá.

ISBN 978-80-225-3497-0

OBSAH

Zoznam tabuliek, grafov, diagramov a textových doplnkov	6
Predhovor	9
1 ÚVOD DO ŠTÚDIA TEÓRIÍ MEDZINÁRODNÝCH HOSPODÁRSKÝCH VZŤAHOV	11
1.1 Medzinárodné hospodárske vzťahy a ich význam	11
1.2 Podstata teórií medzinárodných hospodárskych vzťahov	16
1.3 Dôvody existencie medzinárodného obchodu	17
1.4 Prehľad teórií medzinárodného obchodu.....	20
1.5 Základné pojmy	24
1.6 Zhrnutie.....	31
Otázky ku kapitole	31
2 MERKANTILIZMUS	33
2.1 Podmienky vo svete v ére merkantilizmu.....	33
2.2 Filozofia merkantilizmu.....	34
2.3 Hospodárska politika merkantilizmu.....	36
2.4 Vzťah medzi merkantilizmom a kolonializmom.....	39
2.5 Kritika merkantilizmu.....	39
2.6 Zhrnutie.....	42
Otázky ku kapitole	42
3 TEÓRIA ABSOLÚTNYCH VÝHOD	44
3.1 Adam Smith a medzinárodná deľba práce.....	44
3.2 Predpoklady teórie absolútnych výhod.....	46
3.3 Podstata teórie absolútnych výhod	48
3.4 Grafické zobrazenie teórie absolútnych výhod	50
3.5 Zhrnutie.....	55
Otázky ku kapitole	55
4 TEÓRIA KOMPARATÍVNYCH VÝHOD	57
4.1 Predpoklady teórie komparatívnych výhod	58
4.2 Podstata teórie komparatívnych výhod.....	59
4.3 Grafické zobrazenie teórie komparatívnych výhod.....	68
4.4 Rozšírenia teórie komparatívnych výhod	72
4.5 Zhrnutie.....	77
Otázky ku kapitole	77
5 HECKSCHEROVA-OHLINOVA TEORÉMA	79
5.1 Predpoklady neoklasických teórií.....	80
5.2 Podstata Heckscherovej-Ohlinovej teórie	83
5.3 Grafické zobrazenie Heckscherovej-Ohlinovej teórie.....	85
5.4 Leontiefov paradox	89
5.5 Alternatívne vysvetlenia Leontiefovho paradoxu.....	92
5.6 Iné známe testy Heckscherovej-Ohlinovej teórie	96
5.7 Zhrnutie.....	99

Otázky ku kapitole	100
6 ROZŠÍRENIA HECKSCHEROVEJ-OHLINOVEJ TEORÉMY	101
6.1 Teoréma o vyrovnávaní cien výrobných faktorov	101
6.2 Stolperova-Samuelsonova teoréma	106
6.3 Rybczynského teoréma	108
6.4 Grafické dôkazy teorém	109
6.5 Zhrnutie	117
Otázky ku kapitole	117
7 HOLANDSKÁ CHOROBA	119
7.1 Princíp holandskej choroby	119
7.2 Predpoklady a grafické zobrazenie modelu	122
7.3 Problémy spojené s holandskou chorobou	125
7.4 Prevencia a liečba holandskej choroby	127
7.5 Známe príklady holandskej choroby	131
7.6 Politická holandská choroba	133
7.7 Zhrnutie	135
Otázky ku kapitole	135
8 KEYNESOVSKÉ TEÓRIE	137
8.1 Keynesovský multiplikátor	138
8.2 Keynesovský model rovnováhy	143
8.3 Dôchodkový vyrovnávací účinok	145
8.4 Keynesov model rovnováhy v medzinárodnej výmene	148
8.5 Zhrnutie	150
Otázky ku kapitole	150
9 LINDEROVA TEÓRIA DOPYTU	152
9.1 Vnútroodvetvový obchod	153
9.2 Princíp Linderovej hypotézy	157
9.3 Kritika a testy Linderovej hypotézy	164
9.4 Zhrnutie	167
Otázky ku kapitole	167
10 TEÓRIE PRODUKTU A INOVÁCIÍ	169
10.1 Teória imitačnej medzery	169
10.2 Teória medzinárodného životného cyklu výrobku	171
10.3 Teória technologického cyklu	179
10.4 Model lietajúcich husí	180
10.5 Zhrnutie	184
Otázky ku kapitole	184
11 TEÓRIE PAULA KRUGMANA	186
11.1 Predpoklady Krugmanovho modelu novej teórie medzinárodného obchodu	187
11.2 Krugmanov model novej teórie medzinárodného obchodu	194
11.3 Predpoklady modelu recipročného dumpingu	198
11.4 Model recipročného dumpingu	200

11.5	Predpoklady novej hospodárskej geografie	201
11.6	Nová hospodárska geografia.....	202
11.7	Zhrnutie.....	205
	Otázky ku kapitole	205
12	TEÓRIE COLNEJ OCHRANY A PROTEKCIONIZMU	207
12.1	Prierez teóriami colnej ochrany	207
12.2	Clo.....	216
12.3	Paradoxy v medzinárodnom obchode.....	222
12.4	Subvencie.....	222
12.5	Ochrana novovznikajúceho priemyslu	225
12.6	Zhrnutie.....	228
	Otázky ku kapitole	228
13	TEÓRIE PERIFÉRNEHO HOSPODÁRSTVA	230
13.1	Veľká hospodárska kríza a vzorce medzinárodného obchodu	230
13.2	Singerova-Prebischova teoréma	232
13.3	Grafické vyjadrenie Singerovej-Prebischovej teorémy.....	236
13.4	Teórie závislosti	238
13.5	Teória nerovnej výmeny	239
13.6	Zhrnutie.....	242
	Otázky ku kapitole	242
	PRÍKLADOVÁ ČASŤ.....	244
	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	261

Zoznam tabuliek, grafov, diagramov a textových doplnkov

TABULKY

Tabuľka 1.1 – Najbohatšie a najchudobnejšie krajiny sveta v roku 2010	11
Tabuľka 1.2 – Najväčší svetoví exportéri a importéri v roku 2010.....	13
Tabuľka 1.3 – Najväčší svetoví exportéri a importéri kapitálu v roku 2010.....	15
Tabuľka 2.1 – Významné geografické objavy v období merkantilizmu	33
Tabuľka 5.1 – Príklad input-output analýzy s piatimi sektormi	90
Tabuľka 5.2 – Výsledky Leontiefovho pôvodného testu z r. 1953.....	91
Tabuľka 5.3 – Výsledky Leontiefovho druhého testu z r. 1957	92
Tabuľka 12.1 – Dôsledky cla pre aktérov	219

GRAFY

Graf 1.1 – Hranica produkčných možností a indifferenčná krivka	29
Graf 1.2 – Izokvanta a izokosta.....	30
Graf 3.1 – Výroba a spotreba v Anglicku a vo Francúzsku (autarkia)	51
Graf 3.2 – Výroba a spotreba v Anglicku a vo Francúzsku (voľný obchod).....	52
Graf 3.3 – Vysvetlenie paradoxu.....	53
Graf 3.4 – PPF a CPF krivky v autarkii a pri plnej špecializácii	54
Graf 4.1 – Spotrebné výhody z využívania komparatívnych výhod.....	68
Graf 4.2 – Medzinárodný výmenný pomer a poloha CPF krivky.....	69
Graf 4.3 – Medzinárodný výmenný pomer a zákon vzájomného dopytu.....	70
Graf 4.4 – Zákon vzájomného dopytu a trojuholníky obchodu	71
Graf 5.1 – Grafický dôkaz HOT – množstvové vyjadrenie	86
Graf 5.2 – Grafický dôkaz HOT – cenové vyjadrenie	88
Graf 6.1 – Grafický dôkaz tendencie k vyrovnávaniu cien výr. faktorov.....	104
Graf 6.2 – Grafický dôkaz úplného vyrovnania cien výrobných faktorov	105
Graf 6.3 – Grafický dôkaz vyrovnávania cien výrobných faktorov	110
Graf 6.4 – Grafický dôkaz Stolperovej-Samuelsonovej teóremy	112
Graf 6.5 – Grafický dôkaz č. 1 Rybczynského teóremy	113
Graf 6.6 – Grafický dôkaz č. 2 Rybczynského teóremy	115
Graf 7.1 – Pôvodný model holandskej choroby Cordena a Nearyho (1982)....	123
Graf 8.1 – Keynesovský model rovnováhy	144
Graf 8.2 – Dôchodkový vyrovnávací účinok	146
Graf 9.1 – Linderova hypotéza a prekrývajúci sa dopyt	159
Graf 9.2 – Linderov zjednodušený model pre tri krajiny.....	160
Graf 9.3 – Linderova hypotéza a distribúcia príjmov	163
Graf 10.1 – Vernonov pôvodný diagram	175
Graf 10.2 – Jednoduchý graf medzinárodného výrobného cyklu	177
Graf 11.1 – Cenotvorba a výroba monopolu.....	190
Graf 11.2 – Rovnováha v monopolistickej konkurencii	193
Graf 11.3 – Cenotvorba v monopolistickej konkurencii.....	194
Graf 11.4 – Efekt zväčšenia trhu pre monopolistickú konkurenciu.....	195

Graf 11.5 – Krugmanov základný graf	197
Graf 11.6 – Cenový dumping	199
Graf 11.7 – Výhody a nevýhody vytvorenia klastra	203
Graf 12.1 – Torrensov colný model	209
Graf 12.2 – Torrensov model recipročnej colnej politiky	210
Graf 12.3 – Millov model colnej politiky s elasticitou dopytu	211
Graf 12.4 – Marshallov model colnej politiky	213
Graf 12.5 – Edgeworthov model colnej politiky	214
Graf 12.6 – Účinky cla na malú otvorenú ekonomiku	218
Graf 12.7 – Optimálne clo v malej a veľkej krajine	220
Graf 12.8 – Účinky subvencie	223
Graf 12.9 – Optimálna miera lobingu	227
Graf 13.1 – Vplyv technologického pokroku na ceny a mzdy	233
Graf 13.2 – Singerova-Prebischova teoréma	237

DIAGRAMY

Diagram 1.1 – Prehľad teórií medzinárodného obchodu	21
Diagram 2.1 – Mechanizmus samoregulácie obchodnej bilancie	40
Diagram 6.1 – Štruktúra teórie vybavenosti výrobnými faktormi	101
Diagram 9.1 – Linderova hypotéza, HOT a medzinárodný obchod	164
Diagram 10.1 – Teória imitačnej medzery	169
Diagram 10.2 – Dynamika imitačnej medzery	171
Diagram 10.3 – Model lietajúcich husí	182
Diagram 12.1 – SWOT analýza colnej ochrany novovznikajúceho priemyslu	226

TEXTOVÉ DOPLNKY

Príklad extrémneho merkantilistického opatrenia	38
Adam Smith (1723 – 1790)	44
David Ricardo (1772 – 1823)	57
Robert Torrens (1780 – 1864)	59
Torrens a Ricardo	66
Eli F. Heckscher (1879 – 1952)	79
Bertil G. Ohlin (1899 – 1979)	80
Wassily Leontief (1906 – 1999)	90
Jednoduchý test HOT na zahraničnom obchode Slovenska	98
Paul Samuelson (1915 – 2009)	102
Warner Max Corden (1927 –)	119
Prečo je holandská choroba holandská?	122
John Maynard Keynes (1883 – 1946)	137
Staffan Burenstam Linder (1931 – 2000)	152
Jednoduchý Grubelov-Lloydov index Slovenskej republiky v roku 2010	156
Výroba a predaj nových automobilov na Slovensku v roku 2011	161
Raymond Vernon (1913 – 1999)	172

Vernonova teória a výroba televízorov	176
Vernonova teória a Leontiefov paradox.....	178
Paul Krugman (1953 –)	186
Prečo firma maximalizuje zisk, keď $MC=MR$?	191
Krugmanova teória medzihviezdného obchodu.....	204
Index slobody obchodu za rok 2012	221
Subvencovanie Boeingu a Airbusu	224
Raúl Prebisch (1901 – 1986).....	230

Predhovor

Medzinárodný obchod je jednou z najdynamickejšie sa rozvíjajúcich súčastí medzinárodných hospodárskych vzťahov. Každý z nás prichádza denne do styku s desiatkami statkov, ktoré boli k nám importované, a na cestách vidí plné kamióny produktov smerujúcich na export. Potraviny, oblečenie, písacie potreby, nábytok, elektronika – tisíce ton všetkých produktov prekračujú každú hodinu štátne hranice. Dôvody existencie medzinárodného obchodu sú pritom viaceré. Žiaden štát na svete nedokáže vyrobiť všetky statky pre rozdielne klimatické, geologické a technologické podmienky. Náklady na výrobu toho istého statku sú v odlišných krajinách rôzne. Spotrebiteľia sa líšia svojimi preferenciami: niekto sa uspokojí s lacným domácim výrobkom, iný požaduje drahý, značkový výrobok z dovozu.

Teórie medzinárodného obchodu objasňujú príčiny obchodovania medzi krajinami. Zaoberajú sa teritoriálnou a komoditnou štruktúrou medzinárodného obchodu a nerovnovahami obchodných bilancií. Hľadajú odpoveď na otázky, v ktorých situáciách a pre ktoré krajiny je výhodný slobodný obchod; a naopak, v ktorých situáciách a pre ktoré krajiny je výhodnejší protekcionizmus?

Predkladané skriptá predstavujú najvýznamnejšie teórie objasňujúce príčiny a vzorce medzinárodného obchodu, počnúc merkantilistickou koncepciou zo 16. storočia až po moderné modely Paula Krugmana a iných autorov. Usilujú sa nielen o textové zachytenie jednotlivých teórií, ale aj o ich ilustráciu na príkladoch a grafoch a aplikáciu na súčasnú svetovú ekonomiku.

Želáme si, aby sa predkladané skriptá stali cenným zdrojom informácií nielen pre študentov Fakulty medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave, ale aj pre širšiu odbornú verejnosť v Slovenskej a Českej republike. Vaše pripomienky môžete písať na e-mailové adresy autorov, ktoré sú dostupné na oficiálnej stránke Fakulty medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave <http://fmv.euba.sk>.

Autori

